

Chuyện người, việc ta:

Người Hoa ở đất Zambia: Cuộc tình hữu nghị xào chua ngọt.

Phan Văn Song

Lá thư tòa soạn vừa qua của Việt Luận với tựa đề là “Cái họa người Hán đe dọa đất phương Nam” thúc giục mỗi chúng ta không ai có thể làm ngơ trước những dấu hiệu mất nước đang tràn ngập hàng ngày ở Việt nam.

*Thời gian qua, vì Tổng thống Pháp quá nhượng bộ Trung Cộng thời gian trước Thế Vận Hội, nên trong tuần qua, khi Tổng thống Pháp Nicolas Sarkozy tiếp Đức Dalai Lama, Tàu Cộng tuyên bố âm ý, phản đối om sòm là không chơi với Pháp nữa, và sẽ cấm vận không buôn bán với Pháp. Thật là quá quắc, thật là xắt xược! Đã từ lâu Trung Hoa Cộng sản vẫn thường tỏ ra thái độ xắt xược ấy với phương Tây, nhưng các anh nhà giàu Âu Mỹ vẫn trong cái thật thà rất fair-play ăng-lê chơi đẹp phát lờ. Và Anh Á đồng Cộng sản vẫn chứng nào tật ấy, vẫn, một mặt thì đi ngã sau xin xỏ, một mặt vẫn ra mặt biểu diễn chống Tư bản, chống chủ nghĩa Thuộc địa, Đế quốc... Này nhé, một người bạn mới từ Sài Gòn về kể cho chúng tôi nghe một chuyện nực cười. Quý vị chắc còn nhớ Khách sạn Brink? Và vụ đánh bom VC vào Khách sạn Brink vào năm 66, 67 gì đó..? Ngày nay, Khách sạn **Brink** là **Khách sạn năm sao Hyatt, sang trọng trên đường Hai Bà Trưng Sài Gòn, nhưng trước mặt bên kia đường được đặt một tấm biển khổng lồ kỷ niệm nơi đây là mồ chôn của quân đội Mỹ Ngụy năm 66 hay 67, đây là chiến tích chiến công của quân giải phóng chống Mỹ cứu nước vân vân** Thật ngu xuẩn, thật xắt xược... Càng ngu xuẩn hơn nữa là vẫn tiếp tục cấm những cuộc biểu tình các học sinh và sinh viên đặt nặng vấn đề bảo vệ lãnh thổ Hoàng Sa và Trường Sa. Học sinh và sinh viên Sài Gòn cùng dân chúng ở Sài Gòn và Hà Nội khi đấu tranh biểu tình xuống đường đều có **nói va vình danh đến biểu tượng cuộc Hải chiến của Hải quân Việt Nam Cộng Hòa năm 1974, đã dũng cảm hy sinh sinh mạng để bảo vệ hải phận và hải đảo Hoàng Sa của tổ quốc mình. Nhưng họ không nói đến, vì không được biết rằng vào năm 1988, một cuộc hải chiến không kém phần quan trọng ở địa điểm Fiery Cross Reef thuộc quần đảo Trường Sa, 70 chiến sĩ hải quân cùng hai chiến hạm của Hải quân Nhân Dân Việt Nam Xã hội Chủ Nghĩa đã hy sinh vì tổ quốc mà không ai nhắc nhở đến.***

Hai chiến hạm, 70 thủy thủ hy sinh không được ai nhắc nhở chỉ vì năm 1959, tay đầu đàn của Chánh phủ nước Việt Nam Dân Chủ Cộng Hòa Phạm Văn Đồng vâng lệnh Đảng trưởng Đảng Cộng sản Việt Nam đang cầm quyền, Hồ Chí Minh lập lại hành động bán nước của vua Lê Chiêu Thống xa xưa, là viết Văn kiện bán đưng hai quần đảo và một phần lớn hải phận Việt nam. Kể từ ngày đó, Trung Hoa Cộng sản tự tiện, đơn phương đóng mốc, sửa sai đường biên giới Hoa Việt. Cũng kể từ những ngày ấy, các quan Thái thú Tàu sắp đặt và chen lấn vào quyền lãnh đạo của bọn Hán Ngụy. Mỗi mỗi hành động của nhà cầm quyền Hà Nội Hán Ngụy đều phải thông báo với triều đình Bắc Kinh . Mỗi cuộc xuất ngoại du Mỹ, du Âu để thương thuyết hay đi xin tiền, xin viện trợ quốc tế làm ăn, đều phải thông qua một chuyến du Bắc kinh xin Visa.

Tàu đang có giấc mơ « Trịnh Hòa ». Trịnh Hòa, tên viết theo phát âm Việt ngữ, viết theo phát âm Pin jin là Zheng He, là một vị hoạn quan vào thế kỷ thứ XV, đời thanh Minh, đã với một hạm đội gồm 300 chiến hạm chu du trên khắp các Đại dương. Thật vậy, từ năm 1405 đến 1433, Trịnh Hòa đã 7 lần du đại dương. Nhưng về cuối đời nhà Minh, Hán triều đương vì sợ ngoại xâm đã cấm không cho đóng những tàu vượt đại dương (trên 2000 tấn). Cũng vì biểu tượng Trịnh Hòa đó, mà Tàu đã cho chiến hạm Trịnh Hòa viếng Đà Nẵng tháng qua, trước khi đến Trường sa. Và các gia đình Cộng sản Hán ngữ cầm quyền ở Hà nội tiết tục ngậm miệng ăn tiền, giữ Đảng.

Cuộc viếng thăm sau đó của Bộ trưởng An ninh và Nội vụ Bắc Kinh Mạnh Kiến Trú làm chúng tôi nghĩ ngay đến tình hình của Tibet, tức là Tây Tạng đang bị Hán hóa. Và đây là một thí dụ có thật của một nước ở Phi Châu, đã lỡ giao duyên làm tương cươp. Quốc gia ấy là Zambia.

Và đây cũng là chuyện tình hữu nghị Trung Cộng Zambia, chúng ta hãy trông đây mà làm gương.

Người Hoa trên đất Zambia, cuộc tình duyên đầy chua ngọt.

Cuối những năm 1990, Trung Hoa Cộng sản bỏ người và vốn vào đầu tư ở một nước rất nghèo ở Nam bán cầu đất Phi châu: Zambia để khai thác mỏ đồng. Người Hoa đến Zambia như những vị cứu tinh. Mười năm sau, mông ban đầu đang tan vỡ, cung cách điều khiển và lãnh đạo kiểu cộng sản không hợp với một sanh hoạt dân chủ có sẵn của Zambia như là về mặt nghiệp đoàn Lao động và cách xử lý thương thuyết và đối thoại dân chủ. Chánh quyền Zambia vẫn tiếp tục hỗ trợ các chủ nhân người Hoa, nhưng khủng hoảng và tình hình kinh tế mới có cứu vãn được tình thế không?

Trung Hoa Cộng sản lúc nào cũng đưa Zambia ra làm biểu tượng của sự viện trợ Trung Hoa đối với các nước không có Đảng Cộng sản cầm quyền, và lòng ưu ái của Đảng Cộng sản Trung Hoa đối với dân chúng Châu Phi. Năm 1970, sáu năm sau khi Zambia lấy lại độc lập từ tay các người Anh, Mao Trạch Đông bèn phái 25 000 phu Tàu Cộng qua xây dựng con đường xe lửa TanZam (Tanzania – Zambia), 1870 cây số nối thủ phủ Lusaka của Zambia đến hải cảng Dar Es Salaam, thủ phủ của Tanzania, mở cửa từ nay cho Zambia không bị lệ thuộc vào những hải cảng của Nam Phi, một nước có nạn Apartheid là nạn Kỳ thị Chúng Tộc. Cũng sáu năm sau, khi con đường xe lửa hoàn tất, vào ngay sau ngày khánh thành, các người Hoa rút đi. Năm 1990, người Hoa trở lại, lần này với quyết định chỉ với những dự án làm ăn thôi: tổng trọt, nông nghiệp, thương mại và khai thác các mỏ đồng ở thị xã Chambishi, vùng có nhiều mỏ đồng, vùng Copperbelt. Theo chánh quyền Zambia, hiện nay chỉ có 3500 người Hoa, nhưng theo dư luận đối lập, 80 000 người Hoa đang hoành hành trên đất nước Zambia. Và cũng hiện nay Zambia là một quốc gia có tinh thần chống người Hoa cao nhất Phi Châu. Đây cũng là quan niệm cũng anh kỹ sư họ Mã, Mã Jong, khi anh ta phải đi hầu tòa vào nửa tháng 6 năm nay 2008. Tội của anh ? Đả thương người công nhân hầm mỏ đại diện nghiệp đoàn Richard Sinkala. Anh đại diện nghiệp đoàn mà cũng là một công nhân hầm mỏ, đã đi kiện Hãng Chủ nhân mình ở Chambishi là Hãng China Nonferrous Metal Industry's Foreign Engineering & Construction (NFC) và hãng phụ thuộc NFC Africa Mining, không bồi thường đầy đủ cho gia đình một công nhân hầm mỏ bị tai nạn chết. Trước mặt ông Chánh Án, viên kỹ sư bị cáo, mặt mày xanh dờn chỉ biết bám vào anh thông dịch viên của mình. Cả hội trường, gần một trăm phu hầm mỏ và dân chúng thị xã Chambishi, hoặc đứng hoặc ngồi chen chúc nhau trên những hàng ghế dài, huyết sáo, la ó, đá đảo khi bị cáo hỏi nguyên cáo « *những người chứng của anh đâu ?* ». Có một người chứng thấy rõ ràng rằng

Anh kỹ sư này đã nắm lung quần Anh công nhân đại diện nghiệp đoàn khi Anh này vừa xuống xe buýt chuyên chở đến sở làm và Anh kỹ sư đã lôi xềnh xệch Anh Richard vào Văn phòng của Anh kỹ sư. Vì lúc ấy là lúc của ban làm đêm, nên các Văn phòng kia đều đóng cửa. Và chính ngay trong Văn phòng này Anh công nhân bị một trận đòn chí tử, sau khi Anh kỹ sư, vừa châm xong một điếu thuốc, đặt ngay một câu hỏi: “*Mi có biết ta là ai không?*”, - “*Không*”, - “*Vậy mày sẽ biết*».

Nhưng người làm chứng không có mặt, hội trường chật đầy người, và cả ngoài sân toà án cũng đầy người, nhưng người chứng cáo bệnh vắng mặt. “*Đấy là do những hăm dọa của người Hoa, một phụ hàm mô tên là Gilan thốt lên, Richard Sinkala là người đầu tiên dám đi kiện các ông chủ như người Hoa. Tất cả chúng tôi đều có một lần, bị người Hoa đánh đập, họ rất nóng tánh, thiếu nhân nại và hung dữ*”. Quả thật vậy, Richard Sinkala là người dám nói dám làm “*NFC Mining đề nghị cho tôi tiền để tôi bãi nại, nhưng tôi nhất định kiện, tôi mong ông kỹ sư họ Mã bị đuổi về Tàu*”. Nhưng Sinkala chỉ có một giấy y chứng thương thối, và ông kỹ sư họ Mã vẫn chối quanh. Nhưng hôm nay là ngày rất đặc biệt: vì sợ Anh kỹ sư người Hoa bỏ trốn nên ông Chánh Án buộc tạm giam Anh kỹ sư. Lần đầu tiên một kỹ sư người Hoa ngồi tù. Cả Chambishi hoan hỉ.

Ông Chánh Án Davy Symfukwe, hầu như chuyên nghiệp những vụ kiện tụng giữa người Hoa và người bản xứ. Sau vụ xử án, có nhà báo hỏi Ông “*Ông có bị những chèn ép gì không?*” Ông bình thản cười trừ không trả lời. Vài ngày sau, Ông lại phải xử sáu Anh phu mỏ. Họ bị kiện là trách nhiệm đã phá hủy một xe vận tải, và chịu phí tổn 150 000 euros hao tổn vì do một cuộc đình công vào đầu tháng ba 2008. Hơn 500 thợ người zambians lương tháng là 75 euros cho 29 ngày làm việc, đã đánh nhau với 200 anh chủ xưởng người Hoa. Họ đã bắt giữ cả một anh chủ như người Hoa để sử dụng làm món hàng thương thuyết. Tất cả đều bị đuổi, vài ngày sau họ được thuê lại trừ đi vài anh đại diện nghiệp đoàn. Hãng NFC đòi cho được các Anh đại diện nghiệp đoàn phải bị tuyên án nặng để làm gương.

Nhưng bản án đáng xử như sẽ không bao giờ được xử cả. Đây là cái điển hình của sự có mặt đầy tội lỗi của người Hoa. Tháng 4 năm 2005, một vụ nổ lớn giựt sập Hãng sản xuất chất nổ BGRIMM, thuộc chủ quyền của NFC. 52 công nhân, không một người sống sót. Trên mỗi con đường của thị xã Chambishi đều phải có một gia đình đã có một người con hay người cháu thiệt mạng trong vụ nổ này. Con của bà chủ tiệm ăn Lions, cháu của ông chủ hàng bán đồ mộc Cholynda, hay Howard con trai trưởng của anh thợ điện Bill Sinyangwa. “*Ông Tổng thống đã bán đứng chúng tôi cho người Hoa – anh thợ điện Bill nói – và ông cũng bán đứng đất nước chúng tôi cho người Hoa*”. Thật vậy, khi ta nghe kể lại sự thật, ta tự hỏi tại sao Hãng này không bị nổ trước. Những thợ thuyền đều không được huấn luyện để làm việc với chất nổ. Các thợ thuyền đều được tuyển tay ngang, sau khi chen chúc sắp hàng xin việc trước cổng sở mỗi buổi sáng. Thợ làm việc chen chúc 50 người trong những phòng ốc với sức chứa vào khoảng 15 người. Không ai khám xét họ để cấm họ không mang diêm quẹt, hay cả điện thoại di động vào phòng làm việc, sau cuộc nổ, một điện thoại di động đã được tìm thấy trên xác chết một người thợ. Ngày hôm nay không ai biết rõ ai là trách nhiệm tai nạn này. Chủ như người Hoa chỉ đề nghị vòn vện một số tiền tương đương với 9 000 euros để bồi thường cho mỗi nạn nhân. Tổ chức các gia đình nạn nhân muốn đưa ra Tòa để đòi bồi thường thêm nhưng không đủ tiền để mướn thầy kiện. Không ra tòa được, nên phải biểu tình và biểu dương lực lượng ngoài đường phố. Và cảnh sát phải nổ súng để dẹp biểu tình...

Với phong trào chống người Hoa đang lên, chánh quyền Zambia phải bảo vệ người đầu tư ngoại quốc là người Hoa. Cũng như hàng tháng, Bộ trưởng Bộ Thương mại và Kỹ

nghệ đi kinh lý xem vùng Copperbelt và các hãng kỹ nghệ người Hoa tuyên bố: “*Câu chuyện vụ nổ này thật rức rối, nhưng chúng ta phải biết thay đổi náo trụng, phải biết làm việc 7 ngày trên 7 ngày, 24 giờ trên 24 giờ, phải biết hy sinh để xây dựng và phát triển quốc gia. Dân chúng ở đây sẵn sàng sống trong thất nghiệp trong vòng 10 năm nhưng khi có một người Hoa đến đầu tư đem đến công ăn việc làm cho họ thì họ lại xuống đường đình công*”. Câu nói này của vị Bộ trưởng cũng cần phải được giải thông.

Số là, những hầm mỏ đồng ở Zambia do người Anh thời thuộc địa khai thác. Mô hình rất tư bản gia đình kiểu Hãng Michelin làm bánh xe hơi ở Clermont Ferrand bên Pháp. Thợ thuyền, phu mỏ đều được trả lương rất hậu, và đều có đại diện nghiệp đoàn để hằng năm thương thuyết với chủ nhơn để ăn đồng chia đủ lợi nhuận. Hãng lo cung cấp chu đáo mọi nhu cầu xã hội: nhà thương, trường học, những toán thể thao, những cơ sở thể thao và giải trí, khu xanh vườn hoa giải trí ... Dần dần các nghiệp đoàn, các tổ chức cơ sở đủ sức để mua lại cổ đông của chủ nhơn, và nhiều thành phố thị xã hoàn toàn do nghiệp đoàn làm chủ. Và như vậy, khi Zambia độc lập, đất nước Zambia do những nghiệp đoàn cơ sở những hãng chủ hầm mỏ quản lý. Chẳng may, giá đồng xuống giá khi các mỏ đồng được tìm thấy ở Nam Mỹ châu; và, cũng vì sự phung phí và quản lý kém của các nghiệp đoàn, nên các hầm mỏ ở Zambia bị xập tiệm. Và Quý Tiền Tệ thế giới nhảy vào can thiệp, và ra lệnh nhà cầm quyền Lusaka phải bán và tư hữu hóa để có ngân quỹ. Những tài phiệt tư nhơn bản xứ hoặc vì không phải là dân kỹ nghệ hoặc vì tham lam nhảy vào mua, xong đuổi người và bán máy móc...

Năm 1998, tại Chambishi, trong tình huống thê thảm ấy, người Hoa nhảy vào đầu tư. Các hầm mỏ đã ngưng hoạt động, và người Hoa đến như những anh hùng để cứu vãn các hầm mỏ Zambia, và họ buộc những điều kiện khắt khe như: mở cửa ra vào tự do cho người Hoa kiều, lương tối thiểu cho người bản xứ, thuế má tượng trưng và sổ sách báo cáo chỉ cho Trung Ương Đảng Cộng sản Trung Hoa và nể lảm, với ông Tổng thống Zambia. Thế nhưng sau vài năm hoạt động, ban lãnh đạo các hãng xưởng Trung Hoa bắt buộc phải ngồi điều đình với ba nghiệp đoàn Công nhơn Zambian. “*Chúng tôi chưa bao giờ gặp những tay đối thoại khó khăn như những người Hoa, cô Agnes Bwalya, đại diện một nghiệp đoàn và nghị viên thị xã Chambishi thốt lên, nhóm người Hoa thay đổi đại diện liên tục để câu giờ, họ giao quyền thương thuyết cho những người không có trách nhiệm, chỉ biết nói dai, nói dài, nói không kết luận. Họ nhân làm ba, làm bốn cơ sở hãng xưởng với những trách nhiệm khác nhau, để vô hiệu hóa mọi quyết định. Cuối cùng nếu họ cảm thấy họ thua thì họ đuổi tất cả mọi người và xử dụng công nhơn tuyển dụng tạm thời không khế ước*”.

Cũng vì đang lúc thương thuyết và cùng lúc ấy bùng nổ những cuộc biểu tình đòi quyền lợi nhơn công vào tháng ba 2008, nên chuyến công du viếng Zambia của Hu Jintao phải hủy bỏ. Thật là một cuộc mất mặt. Agnes Bwalya, ngoài cuộc đối thoại đòi quyền lợi cho công nhơn, cô cũng đấu tranh để Hãng NFC Africa Mining tổ chức một khu gia cư đảng hoàng cho thợ thuyền người bản xứ. Người Hoa, độ 1000 người sống sung túc trong một khu biệt lập đầy tiện nghi và sung túc ngoài lề thị xã Chambishi. Phần còn lại của thị xã ngoài những nhà thờ làm bằng vật liệu cứng tất cả là những nhà bằng vôi, tôn, thiếu tiện nghi... “*Chúng tôi chỉ xin họ làm một trạm xe buýt, để nhơn viên trú mưa khi chờ xe buýt để đi đến sở làm, cũng phải 4 năm thương thuyết*”. Sau 10 năm có mặt, Ban lãnh đạo Hãng NFC chỉ chấp nhận cho xây dựng một sân thể thao nhỏ nhỏ cho con trẻ và trồng nhựa 1 cây số đường lộ.

“*Tất cả với họ đều là khó khăn*, Ông Tỉnh Ủy tỉnh Chambishi Maxwell Kabanda nói, nhưng ông vẫn một giọng rất chánh phủ bênh vực người Hoa, *chả nhè họ đã đến giúp đỡ*

minh mà mình cứ tiếp tục đấu tranh đòi họ giúp đỡ mãi sao?”.

Giá đồng ngày nay đã tăng vọt lên 400% trong vòng 4 năm (trước khi bị rơi xuống bởi khủng hoảng), nên vài nhà đầu tư ngoại quốc (ngoài người Hoa) đối xử rất rộng lượng với công nhân bản xứ. Ở Luanshwa, 30 cây số về phía nam thị xã Chambishi, công ty người Anh ENYA Holding chỉ mới mua lại một hầm mỏ từ bốn năm nay thôi đã bỏ tiền ra xây cho công nhân một hồ bơi, xây một sân vận động đá banh và thể thao, cho phụ cấp để nhà thương thành phố hoạt động miễn phí, cung cấp sách vở, máy điện toán, học bổng cho những học sinh giỏi, xây dựng và sửa sang lại nhà thờ....

Cái khó của các người Hoa là ở Zambia, họ hoạt động trong một môi trường dân chủ hơn họ. Ở Lusaka, báo chí hoạt động tự do và đăng đối lập suýt thắng cử với khẩu hiệu “China Go home!” “Tàu Cộng Cút đi!”. Mùa hè vừa qua 2008, một ủy ban dân biểu quốc hội do một dân biểu đối lập, Given Lubinda dẫn đầu đến Chambishi để điều tra về một chương trình đồ sộ của Trung Cộng ở Chambishi: dự án tạo một khu chế xuất kỹ nghệ khổng lồ ở Chambishi: 150 hăng Trung Hoa và với lời hứa tuyển 6000 công nhân đủ ngành. Nhưng dự án thì chưa thấy nhưng đã thấy hàng ngàn dân quê bị đuổi nhà, cướp đất – không tiền bồi thường, hay có chăng chỉ đại khái tượng trưng. Các dân biểu đều được tiếp đãi trọng thể, ăn uống rượu chè xôm tụ bởi hai ông chủ đại diện NFC Luo Xingeng và Gao Chang, tuy nhiên hai vị này nhứt định từ chối không tiếp chuyện với các nhà báo. Cuối cùng, Given Lubinda than với các nhà báo: *“Chúng tôi không có một dữ kiện gì để nói, nhưng chúng tôi không thể chối bỏ những nghi kỵ về những điểm mờ ám là dự án này không làm gì cả, ngoài bảo vệ quyền lợi của những công ty con của NFC ở vùng này”.*

“Zambia đang trở thành một quận huyện của trung Hoa Cộng sản” Ông Chủ tịch Đảng đối lập Michael Sata đã thốt lên như vậy, và ông tiếp: *“Không một vị Tổng, Bộ trưởng nào có thể làm gì được trước những đối đầu thiếu nhân quyền của người Hoa. Chỉ có Tổng Thống”?*

Chúng ta chờ xem, trong khi chờ đợi, kỹ sư Mã Jong đã được tha bổng, anh đại diện nghiệp đoàn Richard bị đuổi, và gia đình Anh bị đuổi khỏi cư xá của Hãng. Anh khó có thể tìm lại được việc làm ở Chambishi *“Tất cả các Hãng ở đây đều của người Hoa”.*

Đây là chuyện đang xảy ra ở Zambia, chuyện được kể trên Tuần báo Le Monde2 số ngày 25 tháng 10 năm 2008.

Nhìn tình hình chung ở Việt nam chúng ta, nếu chúng ta Việt hóa tên các nhân vật và địa phương, tình cảnh ở Việt Nam ngày nay chắc không xa gì sự thật ở Zambia. Các chủ nhân ngoại quốc người Hoa cũng đánh công nhân. Công nhân Zambia ăn lương 75 euros cho 29 ngày. Công nhân Việt nam lãnh 60 dollars một tháng. Ở Zambia có 3 nghiệp đoàn, ở Việt nam 0 nghiệp đoàn, (Công đoàn Nhà nước không kể). Ở Zambia có cái may là có các công ty Anh quốc (ở Luanshwa) để tạo một so sánh cho Chambishi. Và Zambia đã biết thế nào là dân chủ và đấu tranh Dân chủ.

Mong Việt nam sớm tỉnh ngộ, và vứt bỏ tập đoàn Hán nguy cầm quyền. Vì chẳng may, nếu không làm được chúng tôi e rằng với sự khủng hoảng kinh tế này, nước Việt nam thân yêu sẽ bước vào Bắc thuộc lần thứ ba.

Viết trong mùa Vọng năm 2008.

Phan Văn Song